

**Szczegółowe wymagania
w zakresie przygotowania analizy finansowej
i ekonomicznej dla projektów ubiegających
się o dofinansowanie w ramach
Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Małopolskiego
na lata 2014 – 2020 (RPO WM)**

**1 Oś Priorytetowa
*Gospodarka wiedzy***

**Działanie 1.1
*Infrastruktura badawcza sektora nauki***

***Departament Funduszy Europejskich
Zespół ds. Wyboru Projektów RPO***

Kraków, sierpień 2016 r.

Spis treści

WPROWADZENIE	3
SŁOWNIK STOSOWANYCH POJĘĆ	4
1 ANALIZA FINANSOWA	7
1.1 METODYKA PRZYGOTOWANIA ANALIZY FINANSOWEJ	7
1.1.1 Analiza DCF.....	7
1.1.2 Ogólne wymagania dla analizy finansowej	8
1.2 UJĘCIE PODATKU VAT W ANALIZIE FINANSOWEJ	10
1.3 SPOSÓB PREZENTACJI FINANSOWYCH EFEKTÓW PROJEKTU	10
1.4 ELEMENTY PROJEKCJI FINANSOWYCH	13
1.4.1 Plan nakładów inwestycyjnych i odtworzeniowych	13
1.4.2 Prognoza przychodów operacyjnych	14
1.4.3 Prognoza kosztów operacyjnych	16
1.4.4 Wartość rezydualna.....	19
1.4.5 Kapitał obrotowy netto	19
1.5 ZASADY DOFINANSOWANIA PROJEKTU ZE ŚRODKÓW RPO WM	21
1.5.1 Zryczałtowane stawki procentowe dochodów/Zmniejszona stopa dofinansowania	23
1.5.2 Luka w finansowaniu	23
1.5.3 Zasady pomocy publicznej	24
1.5.4 Zasady ogólne	26
1.6 WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI FINANSOWEJ INWESTYCJI	26
1.7 TRWAŁOŚĆ FINANSOWA DLA SCENARIUSZA Z PROJEKTEM	28
1.7.1 Weryfikacja trwałości finansowej dla JST.....	29
1.7.2 Weryfikacja trwałości finansowej dla podmiotów innych niż JST.....	29
2 ANALIZA EKONOMICZNA	32
2.1 ANALIZA WIELOKRYTERIALNA	32
2.2 ANALIZA EFEKTYWNOŚCI KOSZTOWEJ	32
3 ANALIZA JAKOŚCIOWA RYZYKA.....	34
4 SPIS ZAŁĄCZNIKÓW.....	34

WPROWADZENIE

Niniejszy dokument odnosi się do projektów inwestycyjnych ubiegających się o dofinansowanie w ramach Osi/Działań wdrażanych przez IZ RPO WM, której zadania wykonuje Departament Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.

W dokumencie określono wymagania Instytucji Zarządzającej RPO WM na lata 2014 – 2020 w zakresie pożądanej formy analizy finansowej, ekonomicznej oraz ryzyka, wobec Wnioskodawców aplikujących o dofinansowanie **za wyjątkiem projektów dużych¹ oraz projektów hybrydowych.**

Zasady, w oparciu o które IZ dokonuje oceny projektów dużych oraz hybrydowych zostały określone w Wytycznych MliR w zakresie zagadnień związanych z przygotowaniem projektów inwestycyjnych, w tym projektów generujących dochód oraz w Przewodniku do analizy kosztów i korzyści projektów inwestycyjnych (wyłącznie dla projektów dużych).

Niniejszy dokument stanowi narzędzie niezbędne do przygotowania części obliczeniowej w **załączniku Excel** jak i części opisowej ww. analiz wymaganej w ramach **e-wniosku** (części M, N i O²). Sposób przygotowania wymienionych analiz podlega weryfikacji w szczególności w trakcie oceny finansowej i merytorycznej właściwej projektów składanych w ramach RPO WM na lata 2014-2020.

Szczegółowe wymagania zostały opracowane na podstawie aktualnych uregulowań prawnych, krajowych oraz wspólnotowych. Dopuszczalne jest zastosowanie odmiennych rozwiązań (pod warunkiem ich uzasadnienia), jeżeli tych postulowanych w niniejszym dokumencie nie da się zastosować do danego projektu lub ich zastosowanie jest nielogiczne lub niecelowe.

W przypadku braku uregulowań w danym zakresie należy skorzystać w szczególności z:

- 1) Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r, dalej Rozporządzenie nr 1303/2013;
- 2) Rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 480/2014 z dnia 3 marca 2014 r, dalej Rozporządzenie nr 480/2014;
- 3) Rozporządzenia Wykonawczego Komisji (UE) nr 2015/207 z dnia 20 stycznia 2015 r. dalej Rozporządzenie nr 2015/207;
- 4) Rozporządzenia Komisji nr 651/2014 z dnia 17 czerwca 2014r., dalej Rozporządzenie nr 651/2014;
- 5) Wytycznych Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w zakresie zagadnień związanych z przygotowywaniem projektów inwestycyjnych, w tym projektów generujących dochód i projektów hybrydowych na lata 2014 – 2020, dalej Wytyczne MliR;
- 6) Przewodnika do analizy kosztów i korzyści projektów inwestycyjnych, Komisja Europejska, grudzień 2014 (tłumaczenie czerwiec 2015 r.) dalej „Przewodnik AKK”.

---

¹ Zgodnie z zapisami art. 100 Rozporządzenia nr 1303/2013 są to projekty o całkowitym koszcie kwalifikowalnym przekraczającym 50 mln euro. Wyjątek stanowią projekty wskazane w art. 9 pkt 7) ww. Rozporządzenia, tj. objęte celem tematycznym nr 7 Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej, w ich przypadku próg kwotowy wynosi 75 mln euro całkowitych kosztów kwalifikowalnych.

² Części e-wniosku odnoszące się do analizy finansowej, ekonomicznej i ryzyka.

SŁOWNIK STOSOWANYCH POJĘĆ

Całkowity koszt projektu/inwestycji: suma wydatków kwalifikowalnych i niekwalifikowalnych projektu poniesionych w okresie realizacji projektu, z uwzględnieniem podatku VAT.

Całkowity koszt kwalifikowalny projektu: wartość kosztów kwalifikowalnych poniesionych w okresie realizacji projektu, brana pod uwagę przy weryfikacji, czy projekt może zostać zaliczony do kategorii:

- projektów generujących dochód po ukończeniu - w przypadku, gdy wartość kosztów kwalifikowanych przekracza równowartość 1mln euro,
- projektów generujących dochód w trakcie wdrażania - w przypadku, gdy wartość kosztów kwalifikowanych przekracza równowartość 50 000 euro.

Ceny bieżące (ceny nominalne): ceny występujące faktycznie w danym czasie. Ceny takie uwzględniają inflację i należy odróżniać je od cen stałych.

Ceny stałe (ceny realne): ceny według roku złożenia wniosku. Ich zastosowanie pozwala wyeliminować wpływ inflacji na dane finansowe.

Dochód wygenerowany w trakcie wdrażania (o którym mowa w art. 61 ust. 3 Rozporządzenia nr 1303/2013): w przypadku projektów inwestycyjnych występuje w trakcie realizacji projektu i nie ma charakteru stałego (występuje incydentalnie) w odróżnieniu od dochodu operacyjnego projektu.

Dyskontowanie: proces dostosowywania przyszłej wartości wpływu lub wydatku do ich bieżącej wartości przy użyciu stopy dyskontowej, poprzez przemnożenie ich przyszłej wartości przez współczynnik dyskontowy, który maleje wraz z upływem czasu. Poziom stopy dyskontowej: patrz definicja *stopa dyskontowa*.

Kryterium dostępności cenowej taryf: zdolność gospodarstw domowych do ponoszenia kosztów dóbr i usług oferowanych przez projekt. Dostępność cenowa stanowi miarę statystyczną i odzwierciedla (mierzony medianą) średni próg, powyżej którego wzrost taryf prowadziłby do spadku popytu lub koszty tych usług musiałyby być pokrywane w ramach pomocy socjalnej przyznanej danemu gospodarstwu domowemu lub dopłaty do taryf wypłacanych określonej grupie taryfowej z budżetu lokalnego.

Metoda/zasada kasowa: metoda rachunkowa polegająca na ujmowaniu operacji księgowych tylko wtedy, gdy następuje wpływ środków pieniężnych lub ponoszone są wydatki. Metodę tę należy odróżnić od metody memoriału, zgodnie z którą w księgach rachunkowych ujmuje się wszystkie przychody oraz koszty dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich faktycznego wpływu/wypływu. Metodę kasową należy zastosować przy sporządzaniu rachunku przepływów pieniężnych, obliczaniu wskaźników efektywności finansowej oraz przy wyliczaniu dochodu.

MŚP: mikroprzedsiębiorca, mały lub średni przedsiębiorca spełniający warunki określone w załączniku nr I do Rozporządzenia Komisji (UE) nr 651/2014.

Okres realizacji (wdrażania): okres obejmujący zadania związane z przygotowaniem oraz rzeczową realizacją projektu.

Okres eksploatacji (operacyjny): obejmuje okres, w trakcie którego generowane są wpływy (przychody operacyjne, subwencje, dotacje itp.) oraz wydatki (koszty operacyjne, nakłady odtworzeniowe).

Okres ekonomicznego życia projektu: obejmuje okres realizacji projektu oraz okres przez jaki Wnioskodawca planuje użytkować produkty projektu. Okres ekonomicznego życia projektu należy odróżnić od okresu odniesienia dla którego przygotowywane są projekcje finansowe (szerzej patrz okres odniesienia rozdział 1.1.2).

Pomoc publiczna: wsparcie dla podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą, o ile jednocześnie spełnione są następujące warunki, tj.: występuje transfer środków publicznych, podmiot uzyskuje korzyść ekonomiczną, wsparcie ma charakter selektywny (tzn. uprzywilejowuje określone podmioty albo produkcję określonych towarów), wsparcie grozi zakłóceniem lub zakłóca konkurencję na rynku oraz wpływa na wymianę handlową między krajami członkowskimi UE.

Projekt generujący dochód po ukończeniu: projekt, którego całkowite koszty kwalifikowane przekraczają równowartość 1 mln euro³, który jednocześnie generuje dochody po ukończeniu będące wynikiem eksploatacji projektu. Poprzez dochody należy rozumieć wpływy środków pieniężnych z bezpośrednich wpłat dokonywanych przez użytkowników za użytkowanie infrastruktury, sprzedaż lub dzierżawę gruntu lub budynków lub opłaty za usługi, pomniejszone o wszelkie koszty operacyjne i koszty odtworzenia wyposażenia krótkotrwałego poniesione w okresie odniesienia. Oszczędności kosztów generowane przez projekt traktowane są również jako dochody, chyba, że są kompensowane równoważnym zmniejszeniem dotacji na działalność. Projektem generującym dochód może być projekt objęty pomocą publiczną z wyłączeniem projektów w których wsparcie stanowi:

- pomoc de minimis,
- zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa dla MŚP, gdy stosuje się limit w zakresie dopuszczalnej intensywności lub kwoty pomocy państwa,
- zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa, gdy przeprowadzono indywidualną weryfikację potrzeb w zakresie finansowania zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi pomocy państwa.

Projekt generujący dochód w trakcie wdrażania (o którym mowa w art. 65 ust. 8 Rozporządzenia nr 1303/2013): projekt, nieobjęty w całości pomocą publiczną, o wartości łącznych kosztów kwalifikowanych powyżej równowartości 50 000 euro⁴, który generuje dochód w trakcie realizacji. W praktyce kwestia generowania dochodu w trakcie wdrażania w oparciu o ww art. dotyczyć będzie:

- projektów nieinwestycyjnych, które z racji specyfiki zasadniczo generują tylko dochody w trakcie wdrażania.
- projektów inwestycyjnych objętych dofinansowaniem na zasadach ogólnych (nie generujące dochodu po ukończeniu). Zagadnienie to opisano szerzej w rozdz. 1.5.4 niniejszych wymogów.

W przypadku projektów należących do kategorii projektów generujących dochód po ukończeniu (objętych wskaźnikiem luki w finansowaniu), kwestię generowania dochodów w trakcie realizacji uregulowano w art. 61 ust. 3 Rozporządzenia 1303/2013, a opisano szerzej w rozdziale 1.5.2 niniejszych wymogów.

---

³ Kurs wymiany EUR/PLN stanowi średnią arytmetyczną średnioważonych miesięcznych kursów NBP z ostatnich 6 miesięcy poprzedzających miesiąc złożenia wniosku o dofinansowanie. Kursy publikowane są na stronie internetowej NBP: http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/kursy/kursy_archiwum.html oraz na stronie RPO WM: <http://www.rpo.malopolska.pl/skorzystaj/nabory/kurs-euro>

⁴ Patrz przypis 3

Projekt inwestycyjny: projekt zakładający realizację określonej inwestycji, w tym również zakupu wyposażenia/składnika majątku, podwyższającego wartość lub użyteczność obiektu budowlanego.

Stopa dyskontowa: stopa względem której przyszłe wartości wpływów i wydatków sprowadza się do wartości bieżącej. W ramach przeprowadzonej analizy projektu należy zastosować następujące stopy dyskontowe:

- 4 % dla analizy finansowej sporządzanej w cenach stałych,
- 6% dla analizy finansowej sporządzanej w cenach zmiennych w uzasadnionych przypadkach,
- do wyliczenia zysku operacyjnego – stopę dyskontową tożsamą ze stopą referencyjną publikowaną przez UOKiK, powiększoną o 100 punktów bazowych, aktualną na dzień złożenia wniosku. Ostateczna wartość kwoty wsparcia będzie przeliczana wg stopy obowiązującej w momencie przyznania pomocy (art. 7 Rozporządzenia nr 651/2014)⁵.

W przypadku podmiotów prywatnych⁶ dopuszcza się możliwość zastosowania innej stopy dyskontowej, niż wyżej wymienione biorąc pod uwagę charakter sektora, inwestycji lub inwestora, przy jednoczesnym uzasadnieniu podejścia.

SzOOP RPO WM: Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.

Wpływ: każde zwiększenie stanu środków pieniężnych podmiotu (projektu), przy czym nie wszystkie wpływy są jednocześnie przychodami. Przy porównywaniu wpływów z przychodami istnieje możliwość rozbieżności czasowej pomiędzy nimi, która odzwierciedlona jest w postaci zmiany stanu należności i rozliczeń międzyokresowych np. wystawienie dowodu sprzedaży z odroczonym terminem płatności (powstanie przychodu i należności) poprzedza wpływ środków pieniężnych (uregulowanie należności). Przykładem wpływów, które nie prowadzą do powstania przychodów jest np. zaciągnięcie kredytów, pożyczek itp.

Wydatek: każde zmniejszenie stanu środków pieniężnych podmiotu (projektu), przy czym nie wszystkie wydatki są jednocześnie kosztami. Przykładem wydatków, które nie prowadzą do powstania kosztów jest np. spłata kredytów bankowych, wypłata z zysku itp.

Zasada „zanieczyszczający płaci”: wg tej zasady sprawcy szkód w środowisku powinni ponosić koszty zapobiegania tym szkodom lub naprawiania ich skutków (art.191 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dotyczący wspólnej polityki w zakresie ochrony środowiska).

Zysk operacyjny: zgodnie z zapisami art. 2 pkt 39 Rozporządzenia nr 651/2014 „różnica między zdyskontowanymi dochodami a zdyskontowanymi kosztami operacyjnymi w danym cyklu życia inwestycji, gdy różnica ta jest wartością dodatnią. Koszty operacyjne obejmują koszty, takie jak koszty personelu, materiałów, zakontraktowanych usług, komunikacji, energii, konserwacji, czynszu, administracji, lecz nie uwzględniają do celów niniejszego rozporządzenia, kosztów amortyzacji i kosztów finansowania, jeśli zostały one objęte zakresem pomocy inwestycyjnej”. Wyliczenie zysku operacyjnego wymagane jest przy wybranych rodzajach pomocy publicznej w celu ustalenia maksymalnej dopuszczalnej wartości pomocy (szerzej patrz Rozdz. 1.5.3.1).

---

⁵ Stopa referencyjna obecnie publikowana na https://uokik.gov.pl/stopa_referencyjna_i_archiwum.php

⁶ spółki, w tym spółki komunalne oraz jednoosobowa działalność gospodarcza

1 ANALIZA FINANSOWA

Analiza finansowa przeprowadzona dla projektów inwestycyjnych aplikujących o dofinansowanie ze środków UE stanowi podstawę do oszacowania właściwego poziomu dofinansowania przede wszystkim dla projektów generujących dochód po ukończeniu. Umożliwia również ocenę efektywności finansowej projektu. Ponadto, celem analizy finansowej jest oszacowanie wpływów i wydatków projektu oraz wykazanie, że zapewnione przez Wnioskodawcę/Partnera/Operatora środki finansowe będą wystarczające do sfinansowania projektu w całym okresie odniesienia bez uszczerbku dla dotychczasowej działalności.

Analiza finansowa obejmuje następujące elementy:

- nakłady inwestycyjne,
- nakłady odtworzeniowe,
- przychody operacyjne,
- koszty operacyjne,
- zmiany w kapitale obrotowym netto w fazie inwestycyjnej,
- wartość rezydualną,
- poziom dofinansowania,
- wskaźniki efektywności finansowej,
- prezentację sytuacji finansowej podmiotów zaangażowanych w realizację oraz eksploatację projektów.

1.1 METODYKA PRZYGOTOWANIA ANALIZY FINANSOWEJ

1.1.1 Analiza DCF

Analiza finansowa **projektów inwestycyjnych, w tym realizowanych przez MŚP** powinna być przeprowadzona w oparciu o metodę zdyskontowanych przepływów środków pieniężnych (*ang. Discounted Cash Flow*) zwaną dalej analizą DCF. Stosuje się ją w celu ustalenia wskaźników efektywności finansowej oraz właściwego poziomu dofinansowania.

Przygotowując analizę DCF należy:

- uwzględnić wyłącznie przepływy środków pieniężnych tzn. rzeczywiste wartości wpływów/wydatków środków pieniężnych otrzymanych w związku z realizacją/eksploatacją projektu przy zastosowaniu metody kasowej. W rezultacie, nie mogą być przedmiotem analizy DCF niepieniężne pozycje rachunkowe np. amortyzacja.
- uwzględnić wartość rezydualną (szerzej patrz pkt. 1.4.4);
- uwzględnić zmianę wartości pieniądza w czasie, co oznacza, że przepływy środków pieniężnych, obliczone dla kolejnych lat okresu odniesienia, podlegają dyskontowaniu przy zastosowaniu 4 % stopy dyskontowej dla analizy w cenach stałych lub 6% dla analizy w cenach bieżących lub stopy dyskontowej właściwej dla projektów objętych pomocą publiczną wyliczających dofinansowanie w oparciu o tzw. zysk operacyjny;
- dokonać analizy sytuacji finansowej Wnioskodawcy i ewentualnych Partnerów (jeśli

angażują się oni finansowo w realizację projektu). W sytuacji gdy efekty projektu zostaną przekazane do zarządzania odrębnym podmiotom analizę należy sporządzić również z punktu widzenia Operatora/Operatorów. W tym celu w załączniku Excel należy sporządzić analizę skonsolidowaną, z uwzględnieniem danych finansowych każdego podmiotu z osobna a następnie dokonać konsolidacji danych wszystkich podmiotów pamiętając o konieczności wyeliminowania wzajemnych rozliczeń. Wyjątkiem od tej reguły jest jedynie sposób prezentacji sprawozdań finansowych/budżetowych, które będą sporządzane dla każdego podmiotu osobno, w celu zachowania przejrzystości danych oraz zapewnienia możliwości porównania z załączoną dokumentacją finansową.

1.1.2 Ogólne wymagania dla analizy finansowej

Przygotowując analizę finansową dla projektów inwestycyjnych ubiegających się o dofinansowanie w ramach RPO WM na lata 2014 – 2020 należy:

- kierować się zasadami rzetelności oraz ostrożności wyceny, obowiązującymi normami, cenami rynkowymi, danymi statystycznymi oraz danymi pochodzącymi z dokumentacji technicznej np. moc zakupionych urządzeń, powierzchnia placu/drogi do odśnieżenia;
- wszędzie tam, gdzie to możliwe analizę przeprowadzić w oparciu o dane historyczne (dla zamkniętych okresów) oraz przewidywane trendy w przyszłości. Należy przedstawić rzetelne i realne szacunki oparte o należyście opisaną i uzasadnioną metodę;
- za rok obrotowy przyjąć rok kalendarzowy. Jeśli z zapisów polityki rachunkowości wynika, iż rok obrachunkowy nie jest rokiem kalendarzowym należy uwzględnić dane zgodnie ze stosowaną polityką i dodać stosowną adnotację;
- za punkt wyjścia prognoz finansowych przyjąć ostatnie, dostępne dane finansowo - księgowe podmiotów realizujących i eksploatujących projekt. W przypadku braku danych za rok poprzedni, projekcja powinna opierać się na danych obejmujących krótszy okres np. półrocze, kwartał;
- prognozę przepływu środków pieniężnych sporządzić w jednostce pieniężnej - PLN (zaokrąglenie do pełnych złotych);
- dla wszystkich projektów (w tym projektów nie generujących dochodu po ukończeniu) dla **Działania 1.1 należy przyjąć 15-letni okres odniesienia**⁷,

Stosowany jest on w obliczeniach przepływów operacyjnych, wskaźników efektywności (arkusz Wyniki), projekcji sprawozdań finansowych (arkusz Trwałość finansowa), oraz w wyliczeniach dochodu (arkusz Dochód).

Przy wyliczaniu zysku operacyjnego (arkusz Zysk operacyjny), stosuje się okres ekonomicznego życia projektu (por. Rozdział 1.5.3).

Określając okres odniesienia w pierwszej kolejności należy ustalić, który rok będzie **rokiem bazowym** (pierwszym rokiem okresu odniesienia). W przypadku projektów, w których:

---

⁷ Okres odniesienia to okres, za który należy sporządzić analizę finansową. Okres ten uwzględnia fazę inwestycyjną, w tym przygotowawczą i fazę eksploatacji.

- pierwsze wydatki na rzecz projektu wystąpiły przed rokiem złożenia wniosku aplikacyjnego - pierwszym rokiem okresu odniesienia jest rok złożenia wniosku o dofinansowanie, przy czym wydatki poniesione przed rokiem złożenia wniosku należy uwzględnić w pierwszym roku okresu odniesienia wyłącznie w obliczeniach (tabelach) wskaźników efektywności finansowej i zdyskontowanego dochodu.
  - w pierwszej kolejności złożono wniosek o dofinansowanie, a dopiero w kolejnych latach planuje się wydatki na rzecz projektu - pierwszym rokiem okresu odniesienia jest rok poniesienia pierwszych wydatków na rzecz projektu.
- zastosować **cenę stałą** lub **bieżącą** w uzasadnionych przypadkach;
- sporządzić analizę:
- **w cenach netto** – w sytuacji, gdy podatek VAT może zostać odzyskany w całości. W sytuacji, gdy istnieje możliwość odzyskania podatku VAT w części, przepływy (wydatki) od których nastąpi odliczenie należy ująć w kwotach netto, pozostałe przepływy należy ująć w kwotach brutto;
  - **w cenach brutto** – w sytuacji, gdy podatek VAT nie może zostać odzyskany w całości.
- Możliwość odzyskania podatku VAT powinna być rozpatrzona zarówno w odniesieniu do nakładów inwestycyjnych, jak i kosztów operacyjnych;
- przepływy pieniężne dyskontować rozpoczynając od roku następnego po roku złożenia wniosku o dofinansowanie. **Rok zerowy** (t=0 czyli rok złożenia wniosku) oraz ewentualne lata poprzednie nie podlegają dyskontowaniu (stosujemy współczynnik 1);
- wziąć pod uwagę te założenia makroekonomiczne, które mają uzasadnienie w kontekście specyfiki projektu, sektora itp., a także inne, które z punktu widzenia Wnioskodawcy/Operatora i projektu są istotne do uwzględnienia przy sporządzaniu analizy. W przypadku, gdy znane są już rzeczywiste wartości danych makroekonomicznych dla lat będących przedmiotem analizy należy je wykorzystać. W innym przypadku można korzystać z danych zawartych w Zaktualizowanych Wariantach Rozwoju Gospodarczego Polski⁸;
- **załącznik Excel** wypełnić z zachowaniem formuł obliczeniowych oraz powiązać dane wykazywane w kolejnych arkuszach obliczeniowych poprzez wprowadzenie formuł odwołujących się do odpowiadających im pozycji w arkuszu Założenia i Obliczenia. Należy wypełnić wszystkie arkusze.

!Plik Excel: dane liczbowe wraz z ich wyliczeniami należy zawrzeć w pliku EXCEL odwołując się - w razie potrzeby - do odnośnych opisów z wniosku aplikacyjnego.

!E - wniosek: pełny opis założeń do poszczególnych elementów analizy finansowej należy przeprowadzić w części „M” wniosku aplikacyjnego.

⁸<http://www.rpo.malopolska.pl/o-programie/zapoznaj-sie-z-prawem-i-dokumentami/wytyczne-w-zakresie-zagadnien-zwiazanych-z-przygotowaniem-projektow-inwestycyjnych--w-tym-projektow-generujacych-dochod-i-projektow-hybrydowych>

1.2 UJĘCIE PODATKU VAT W ANALIZIE FINANSOWEJ

W związku z planowaną realizacją projektu należy przeanalizować prawną możliwość odzyskania podatku VAT przez Wnioskodawcę i Partnera (Partnerów)/Operatora (Operatorów) w odniesieniu do części kwalifikowanej i niekwalifikowanej projektu zarówno w fazie realizacji jak i eksploatacji biorąc pod uwagę zapisy Ustawy o podatku od towarów i usług oraz rozporządzeń wykonawczych do ww. ustawy.

Informacje na temat zasad kwalifikowania podatku VAT na etapie realizacji projektu określa Podręcznik kwalifikowania wydatków objętych dofinansowaniem w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020.

Sposób ujęcia podatku VAT w analizie finansowej zależy od możliwości odzyskania podatku VAT przez podmioty zaangażowane w realizację i eksploatację projektu. W przypadku, gdy:

- istnieje prawna możliwość odzyskania podatku VAT w całości, analiza finansowa, w tym nakłady inwestycyjne i koszty operacyjne, powinny być ujęte w kwotach netto,
- nie istnieje prawna możliwość odzyskania podatku VAT z projektu (nakłady i koszty operacyjne) - analizę należy przeprowadzić w kwotach brutto,
- istnieje prawna możliwość odzyskania **części** podatku VAT, koszty operacyjne (nakłady inwestycyjne) w części niemożliwej do odzyskania powinny zawierać VAT, a VAT możliwy do odzyskania nie powinien zostać ujęty.

W przypadku, gdy Wnioskodawca i/lub Partner (Partnerzy) nie będą odpowiedzialni za zarządzanie produktami projektu (wystąpi Operator/Operatorzy) należy dokonać analizy prawnej możliwości odzyskania VAT w fazie eksploatacji z punktu widzenia Operatora (Operatorów).

Przychody operacyjne należy ująć bez podatku VAT.

!Plik Excel: W Arkuszu Założenia należy określić czy w analizie finansowej zastosowano wielkości brutto czy netto.

!E - wniosek:

okres realizacji: opis i uzasadnienie przyjętych założeń w zakresie prawnej możliwości odzyskania VAT i w konsekwencji kwalifikowalności VAT należy przeprowadzić w części „G” wniosku aplikacyjnego.

Okres eksploatacji: opis i uzasadnienie przyjętych założeń w zakresie prawnej możliwości odzyskania VAT przez Operatora/Operatorów należy przeprowadzić w części „M” wniosku o dofinansowanie.

1.3 SPOSÓB PREZENTACJI FINANSOWYCH EFEKTÓW PROJEKTU

Celem analizy finansowej projektu jest prezentacja finansowych efektów jego realizacji. Dla wyodrębnienia danych finansowych w projektach inwestycyjnych należy posłużyć się modelem, w którym sytuacji Wnioskodawcy/Partnera (Partnerów) i/lub Operatora (Operatorów) po realizacji projektu (tzw. „scenariusz (sc.) z projektem”) przeciwstawiana jest sytuacja Wnioskodawcy/Partnera (Partnerów) i/lub Operatora (Operatorów) w przypadku, gdyby projekt nie był realizowany (tzw. „scenariusz (sc.) bez projektu”). Różnica pomiędzy wielkościami występującymi w „scenariuszu z projektem” i „scenariuszem bez projektu” stanowi rezultat wdrożenia projektu.

Model taki znajduje zastosowanie we wszystkich projektach inwestycyjnych, w tym realizowanych przez MŚP. W przypadku projektów realizowanych i/lub zarządzanych przez nowopowstały podmiot (podmioty), w których zadania nie były dotychczas realizowane w „sc. bez projektu” wielkości finansowe nie wystąpią (sc. z projektem będzie równy projektowi, w sc. bez projektu nie należy wypełniać tabel lub wpisać zera).

Dla „sc. bez projektu” i „sc. z projektem” w odniesieniu do całej działalności wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację i eksploatację projektu należy przygotować projekcje w zakresie:

- nakładów inwestycyjnych,
- nakładów odtworzeniowych,
- zmiany zapotrzebowania na kapitał obrotowy w fazie inwestycji w uzasadnionych przypadkach,
- przychodów operacyjnych,
- kosztów operacyjnych.

Ponadto, dla projektów generujących dochód po ukończeniu, należy w arkuszu Obliczenia sporządzić projekcję przepływów dla celów obliczenia wartości rezydualnej projektu.

Należy zwrócić uwagę na prawidłowe ujęcie danych w ramach poszczególnych scenariuszy.

W sc. bez projektu należy ująć wartości oszacowane na podstawie danych z ostatniego roku przed rokiem złożenia wniosku o dofinansowanie, z uwzględnieniem wszystkich nakładów inwestycyjnych, odtworzeniowych oraz kosztów operacyjnych, które Wnioskodawca poniósłby w danym okresie odniesienia w celu zapewnienia minimalnego poziomu świadczonych usług oraz przychodów, które uzyskałby w tym okresie, w sytuacji, gdyby nie realizował projektu. Scenariusz ten powinien charakteryzować się możliwie najwyższym stopniem prawdopodobieństwa.

W tym miejscu zwraca się uwagę, iż założenia dot. projekcji finansowej w „sc. bez projektu” winny być bezpośrednio powiązane z informacjami zawartymi w części C.1 Tło i uzasadnienie konieczności realizacji projektu oraz części M. Analiza finansowa wniosku o dofinansowanie.

W sc. z projektem należy w okresach zamkniętych ująć dane historyczne, a w okresach przyszłych przepływy podmiotu (podmiotów) uwzględniające przewidywane finansowe skutki realizacji projektu.

W tym miejscu zwraca się uwagę, iż założenia dla projekcji przepływów w „sc. z projektem” winny być powiązane z informacjami zawartymi w części C.2 Opis projektu, C.3 Cele projektu, L. Trwałość oraz części M. Analiza finansowa wniosku o dofinansowanie.

W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się, na potrzeby wyodrębnienia przepływów projektu, przyjęcie niższego (niż dane całego podmiotu) poziomu danych finansowych w scenariuszach (np. dane finansowe dotyczące funkcjonowania obiektu czy rodzaju działalności np. gospodarka wodno-ściekowa gminy). Wymaga to jednak wyraźnego opisanie (w części M wniosku), że dane takie były możliwe (wiarygodnie) do wyodrębnienia na poziomie finansowym niższym niż dane całego podmiotu i w sposób bardziej przejrzysty obrazują zmiany wywołane projektem. Wówczas dane dla całego podmiotu będą pokazane tylko w arkuszu trwałości finansowej.

W przypadku projektów z Działania 1.1 RPO WM uzasadnione będzie oparcie scenariuszy na poziomie danych centrum/wydziału danej jednostki naukowej.

!Plik Excel: dane liczbowe stanowiące podstawę kalkulacji dla obydwu scenariuszy należy uwzględnić w Arkuszu Założenia i Obliczenia.

!E - wniosek: opis założeń dotyczących poszczególnych scenariuszy należy uwzględnić w części „M” wniosku aplikacyjnego.

1.4 ELEMENTY PROJEKCJI FINANSOWYCH

1.4.1 Plan nakładów inwestycyjnych i odtworzeniowych

Okres realizacji projektu:

Nakłady inwestycyjne to wydatki związane z realizacją projektu (w tym również tzw. koszty pośrednie⁹), poniesione na poszczególnych etapach realizacji danej inwestycji, związane zarówno z przygotowaniem inwestycji (opracowaniem dokumentacji, doradztwem) jak i jej rzeczową realizacją obejmującą poniesienie nakładów na środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne).

Jeżeli na rzecz projektu wnoszony jest wkład niepieniężny, w rozumieniu wytycznych dot. kwalifikowalności wydatków powinien on również zostać uwzględniony w nakładach inwestycyjnych z pominięciem w przepływach.

Nakłady inwestycyjne składają się na całkowity koszt projektu. Ponoszone są one do momentu oddania do użytkowania majątku powstałego w wyniku realizacji projektu.

!Plik Excel: plan nakładów inwestycyjnych należy przedstawić w Arkuszu Założenia, Obliczenia oraz Wyniki.

!E – wniosek: plan nakładów inwestycyjnych należy przedstawić w części H wniosku.

Nakłady odtworzeniowe to wydatki o charakterze inwestycyjnym ponoszone w trakcie eksploatacji projektu, przeznaczone na niezbędne odtworzenie konkretnych **elementów projektu, o okresie użytkowania krótszym niż okres ekonomicznego życia głównego elementu projektu**. Nakłady odtworzeniowe wystąpią wyłącznie w projekcie na który składa się kilka odrębnych środków trwałych (wartości niematerialnych i prawnych) a jeden z nich wymagać będzie wymiany na nowy. W konsekwencji zakupiony w projekcie środek trwały (wartość niematerialna i prawna) zostanie zlikwidowany a w jego miejsce do ewidencji środków trwałych (wartości niematerialnych i prawnych) wprowadzony zostanie nowy.

Ustalając nakłady odtworzeniowe należy mieć na uwadze, iż:

- powinny one stanowić wydatki rzeczywiście planowane do poniesienia. W przypadku, gdy Wnioskodawca/Partner/Operator eksploatuje już infrastrukturę podobnego typu szacunki dotyczące nakładów odtworzeniowych należy oprzeć na stosownych danych historycznych dotyczących elementów, które podlegały wymianie,
- nie mogą one stanowić 100% nakładów inwestycyjnych, oznaczałoby to bowiem, iż po całkowitym ich umorzeniu, Wnioskodawca/Partner/Operator planuje wykonać nową inwestycję,
- muszą one mieć charakter niezbędny do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania projektu,

---

⁹Koszty niezbędne do realizacji projektu, ale nie dotyczące bezpośrednio głównego przedmiotu projektu (zgodnie z zapisami podręcznika kwalifikowania wydatków objętych dofinansowaniem w ramach RPO WM na lata 2014-2020)

- muszą dotyczyć konkretnych elementów inwestycji, nie zaś bliżej nieokreślonej kwoty, czy też % wartości początkowej projektu,
- powinny być oszacowane w powiązaniu z uzasadnionym okresem życia ekonomicznego środka trwałego (porównaj zasady amortyzacji).

Wydatki na odtworzenie należy odróżnić od kosztów bieżącej konserwacji jak i kosztów remontów, które nie powiększają wartości środków trwałych z uwagi na fakt, iż nie stanowią wydatku inwestycyjnego a stanowią wydatek bieżący, który jest ujmowany bezpośrednio w kosztach operacyjnych.

!Plik Excel: plan nakładów odtworzeniowych należy przygotować w Arkuszu Założenia. Obliczenia oraz Wvniki.

!E - wniosek: w części „M” wniosku należy przedstawić uzasadnienie przyjętych założeń zarówno w kwestii opracowanego planu nakładów odtworzeniowych jak również w przypadku, gdy Wnioskodawca nie przewiduje ich ponoszenia.

1.4.2 Prognoza przychodów operacyjnych

Prognozę przychodów operacyjnych dla projektów z Działania 1.1 RPO WM należy przygotować oddzielnie dla części gospodarczej i niegospodarczej projektu, mając na uwadze konieczność zachowania spójności zapisów załącznika do wniosku o dofinansowanie pn. *Agenda badawcza, w tym plan gospodarczego wykorzystania infrastruktury B+R*, części M wniosku oraz załącznika Excel.

W przypadku części gospodarczej, Wnioskodawca winien w sposób szczególny opisać założenia i dokonać oszacowania przychodów od podmiotów prywatnych. Następnie na tej podstawie dokonać wyliczenia wskaźnika przychodów.

W tym celu w arkuszu *Wyniki w Tabeli II w części gospodarczej* projektu dotyczącej przychodów spełniających przesłanki z art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013 (tj. przychody pochodzące z odpłatnego wykorzystania infrastruktury takich, jak najem czy świadczenie usług), wyróżniono dwie pozycje składowe:

- przychody od podmiotów prywatnych

- przychody od innych podmiotów (niż przedsiębiorcy/podmioty prywatne).

Definicja podmiotów prywatnych wykorzystywana na potrzeby wyliczenia niniejszego wskaźnika przychodów, zawarta jest we wzorze nr 9 w instrukcji wypełniania wniosku aplikacyjnego – pn. *Agenda badawcza, w tym plan gospodarczego wykorzystania infrastruktury B+R*.

Natomiast w arkuszu Analizy specyficzne zawarto wzorcową tabelę dla wyliczenia udziału przychodów od podmiotów prywatnych w ogólnych (wszystkich) przychodach projektu.

Najwyższa wartość wskaźnika z 3 lat eksploatacji będzie wartością docelową wskaźnika, podlegającą monitorowaniu w okresie trwałości.

Dla wszystkich projektów należy przygotować prognozę przychodów operacyjnych na którą składają się przychody w rozumieniu art. 61 ust. 1 Rozporządzenia nr 1303/2013 oraz inne przychody operacyjne.

Przychody w rozumieniu art. 61 ust. 1 Rozporządzenia nr 1303/2013 to wpływy środków pieniężnych z bezpośrednich wpłat dokonywanych przez użytkowników za towary lub usługi zapewnione przez daną operację, jak np. opłaty ponoszone bezpośrednio przez

użytkowników za użytkowanie infrastruktury, sprzedaży lub dzierżawę gruntu lub budynków lub opłaty za usługi poniesione w okresie odniesienia.

W przypadku wątpliwości, czy dane przepływy pieniężne generowane przez projekt stanowią przychody w rozumieniu art. 61 ust. 1 Rozporządzenia nr 1303/2013, należy wziąć pod uwagę powyższą definicję przychodu oraz zapisy art. 16 lit. b Rozporządzenia nr 480/2014 mówiące o tym, iż przychody nie obejmują transferów z budżetów krajowych lub regionalnych ani z krajowych publicznych systemów ubezpieczeń.

Projekcja ww. przychodów operacyjnych powinna uwzględniać wszystkie rodzaje odpłatnie oferowanych produktów/usług/towarów (np. dostawę wody, odbiór ścieków, sprzedaż lub dzierżawę uzbrojonej działki w SAG) w podziale na grupy odbiorców (np. indywidualni odbiorcy, przedsiębiorstwa). Ww. projekcja powinna być poprzedzona analizą popytu w ramach programu sprzedaży oraz analizą opłat (cen) dla całego okresu odniesienia.

Program sprzedaży

W tej części analizy finansowej należy przedstawić plan sprzedaży ilościowej produktów/usług/towarów w oparciu o analizę odbiorców projektu/analizę popytu. Projekcję ilościową należy przedstawić w rozbiciu na poszczególne wyroby/usługi/towary. W przypadku podobnych produktów/usług/towarów można je pogrupować ze względu na charakterystyczne cechy i jednakowe jednostki miary. W konsekwencji istotnym jest:

- oszacowanie istniejącego popytu;
- prezentacja rzeczywistych danych historycznych oraz założonych trendów dotyczących prognoz popytu na wyroby/usługi/towary;
- oszacowanie przyszłego popytu oraz przedstawienie założeń dla jego wyliczenia, przy czym należy mieć na uwadze, iż prognoza sprzedaży powinna uwzględniać przyjęte wskaźniki rezultatu, czy wskaźniki produktu (np. w związku ze sprzedażą/dzierżawą/wynajmem obiektów budowlanych/terenów dozbrojonych w wyniku realizacji projektu, a także dotychczasową działalnością podmiotu i ograniczenia wynikające np. z przepisów prawa, warunków funkcjonowania).

Dokonując analizy popytu należy wziąć pod uwagę m. in.:

- zdolność i skłonność do kupowania;
- ceny usług konkurencji;
- wielkość istniejącego rynku;
- zachowanie odbiorców;
- wpływ realizacji projektu na wielkość sprzedaży w ramach dotychczasowej działalności.

Prognoza opłat

Planowana wysokość opłat (cen, taryf) powinna uwzględniać w szczególności:

- aktualne tendencje i prognozy rynkowe w zakresie cen poszczególnych towarów/usług np. dane historyczne Wnioskodawcy/Operatora w przypadku gdy prowadzi już podobną działalność (np. w oparciu o wnioski taryfowe);
- w przypadku nowych usług analizę cen należy oprzeć na cenach produktów/usług konkurencji/otoczenia lub poprzez określenie kosztu jednostkowego wytworzenia i marży zysku.
- zasadę „zanieczyszczający płaci”; (patrz. słownik stosowanych pojęć);
- poziom akceptowalności społecznej cen mediów, usług i produktów dla gospodarstw domowych i innych odbiorców – patrz *Wytyczne MliR*;
- obowiązujące przepisy prawa (np. w przypadku wody i ścieków wymogi m.in. ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków oraz wydanego do tej ustawy Rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie określenia taryf);

- inne dokumenty, np. operaty szacunkowe dotyczące wyceny gruntów przeznaczonych pod strefy aktywności gospodarczej.

Pozostałe wpływy na rzecz Wnioskodawcy/Operatora eksploatującego daną infrastrukturę (nie powiązane bezpośrednio ze świadczonymi w ramach projektu usługami) należy sklasyfikować jako **inne przychody operacyjne**. Należą do nich m.in. transfery i subsydia, przychody z NFZ, dopłaty do biletów ulgowych oraz wpływy z oprocentowania depozytów bankowych. Wpływy te nie powinny być uwzględniane w obliczeniach wskaźników efektywności finansowej z inwestycji, obliczeniach zdyskontowanego dochodu czy wskaźnika luki w finansowaniu.

Projekcja przychodów operacyjnych projektu stanowić będzie różnicę pomiędzy przychodami sc. z projektem a przychodami sc. bez projektu.

!Plik Excel: prognozę przychodów operacyjnych należy przygotować w Arkuszu Obliczenia.

!E - wniosek: opis założeń dot. prognozy przychodów operacyjnych należy przedstawić w części „M” wniosku o dofinansowanie.

1.4.3 Prognoza kosztów operacyjnych

Prognozę kosztów operacyjnych dla projektów z Działania 1.1 RPO WM należy przygotować oddzielnie dla części gospodarczej i niegospodarczej projektu, mając na uwadze konieczność zachowania spójności zapisów załącznika do wniosku o dofinansowanie pn. *Agenda badawcza, w tym plan gospodarczego wykorzystania infrastruktury B+R*, części M wniosku oraz załącznika Excel.

Należy też zwrócić uwagę, iż przyjęty sposób (klucz czasowy lub powierzchniowy) wyodrębnienia kosztów inwestycyjnych dla części gospodarczej i niegospodarczej, powinien być w dużej mierze stosowany także przy rozdzielaniu kosztów operacyjnych projektu do danej działalności.

Koszty operacyjne to koszty ponoszone w związku z prowadzoną działalnością bieżącą podmiotu. W celu określenia kosztów operacyjnych projektu należy odnieść się do planowanego zakresu projektu np. do parametrów zakupionego sprzętu, informacji uzyskanych od producenta/wykonawcy, finansowych danych historycznych Wnioskodawcy/Operatora lub danych rynkowych innych podmiotów działających na podobnym/tym samym terenie w danej branży/dziedzinie.

W przypadku projektów polegających na budowie, zakupie nowego, dotąd nie używanego przez Wnioskodawcę/Operatora wyposażenia, aparatury itp., dla których brak jest danych historycznych należy oszacować koszty na podstawie dostępnych danych np. publikacji, raportów, uchwał, podając adres do stron internetowych, na których zostały opublikowane lub dołączyć taki dokument jako załącznik dodatkowy.

Na potrzeby sporządzenia analizy finansowej koszty operacyjne należy zaprezentować w układzie rodzajowym, tj. z uwzględnieniem pozycji:

- ✓ amortyzacja;
- ✓ zużycie materiałów i energii;
- ✓ usługi obce;

- ✓ wynagrodzenia;
- ✓ ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia na rzecz pracowników;
- ✓ podatki i opłaty;
- ✓ pozostałe koszty rodzajowe.

Ponadto w przypadku odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym składników majątkowych należy uwzględnić pozycję wartość sprzedanych materiałów i towarów.

Amortyzacja – stanowi szczególną formę kosztu, który wyraża wartościowo zużycie produktów inwestycji i jest rozłożony w czasie. W efekcie w pozycji tej ujmowane są:

- koszty amortyzacji majątku trwałego powstałego w wyniku realizacji inwestycji tzn. środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych,
- koszty amortyzacji od nakładów odtworzeniowych.

Wysokość stawek amortyzacji należy ustalić:

- oddzielnie dla każdej z grup majątku trwałego;
- zgodnie ze stosowaną dotychczas i/lub planowaną polityką rachunkowości;
- w oparciu o ekonomiczny okres życia danego składnika majątku;
- mając na uwadze, iż grunty nie podlegają amortyzacji.

Zużycie materiałów i energii - w pozycji tej ujmowane są koszty zużycia materiałów podstawowych oraz koszty materiałów o charakterze pomocniczym, w tym koszt zużytej energii elektrycznej, opałowej, wody, gazu, paliwa samochodowego oraz wartość środków obrotowych zaliczanych bezpośrednio w koszty (np. materiały biurowe, opakowania itp.).

Usługi obce - w tej pozycji ujmowane są koszty usług wykonywanych przez podmioty zewnętrzne na rzecz podmiotu eksploatującego projekt. Do tych kosztów zalicza się: najem, leasing operacyjny, remonty, serwis i bieżącą konserwację środków trwałych, koszty łączności (usługi pocztowe, telekomunikacyjne), transport towarów i osób, dozór mienia przez obce jednostki, doradztwo, sprzątanie obiektów, inne świadczenia zaliczone do usług (np. usługi informatyczne, wydawnicze, szkoleniowe, pralnicze, komunalne itp.). Ich poziom należy określić w oparciu o planowane zapotrzebowanie na danego rodzaju usługi.

Za bieżącą konserwację uznaje się prace zmierzające wyłącznie do zachowania w należytym stanie środka trwałego i zapewnienia możliwości użytkowania go zgodnie z przeznaczeniem i aktualnymi standardami. Przykładem bieżącej konserwacji może być malowanie ścian.

Z kolei za remont uznaje się wykonanie w istniejącym obiekcie robót polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, a nie bieżącej konserwacji, przy czym dopuszczalne jest zastosowanie wyrobów (materiałów) innych niż użyte w stanie pierwotnym. Przykładem remontu może być wymiana okien w budynku.

Wynagrodzenia - w tej pozycji ujmowane są koszty wynagrodzeń, które należy prognozować na podstawie planowanego zatrudnienia oraz przewidywanego przeciętnego wynagrodzenia brutto wynikającego z wewnętrznych uwarunkowań jednostki. Plan i harmonogram zatrudnienia powinien być przyjęty w oparciu o program wykorzystania produktów projektu oraz zgodnie z założonymi dla projektu wskaźnikami rezultatu (liczba nowych miejsc pracy powstałych w wyniku realizacji projektu).

Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia na rzecz pracowników - w tej pozycji ujmowane są koszty ponoszone przez pracodawcę w zakresie ubezpieczeń społecznych i innych świadczeń na rzecz pracowników (składki na ZUS, FP, FGŚP, świadczenia rzeczowe związane z BHP, szkolenia, usługi medyczne, itp.) w wysokości, która wynika

z obowiązujących przepisów prawa i danych finansowo-księgowych podmiotu. Podstawę obliczeń ubezpieczeń społecznych powinno stanowić wynagrodzenie brutto.

Podatki i opłaty – w tej pozycji ujmowane są podatki i opłaty o charakterze kosztowym, do których zalicza się przede wszystkim: podatek od nieruchomości, podatek od środków transportu, opłata za wieczyste użytkowanie gruntów, opłaty skarbowe, sądowe i notarialne, opłaty licencyjne uprawniające do wykonywania działalności, opłaty środowiskowe. Koszty zaliczane do tej grupy powinny być ustalane, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (rozporządzeniami przedmiotowymi, uchwałami itp.).

Pozostałe koszty rodzajowe – w tej pozycji ujmowane są koszty, które nie zostały uwzględnione powyżej. Należą do nich m.in. składki ubezpieczeń majątkowych i osobowych, koszty podróży służbowych, koszty reprezentacji i reklamy itp.

Wartość sprzedanych towarów i materiałów – w tej pozycji ujmowane są koszty stanowiące cenę zakupu lub nabycia składników majątkowych nabytych w celu odsprzedaży w stanie nieprzetworzonym.

Projekcja kosztów operacyjnych projektu stanowić będzie różnicę pomiędzy kosztami sc. z projektem a kosztami sc. bez projektu. W wyniku porównania ww. scenariuszy mogą wystąpić oszczędności kosztów (ujęte ze znakiem ujemnym), które traktowane będą jako dochód projektu, chyba, że nastąpi ich kompensacja poprzez równoważne zmniejszenie dotacji na działalność operacyjną.

Równoważne zmniejszenie dotacji:

W przypadku podmiotów objętych ustawą o finansach publicznych przyjęto podejście zakładające nietraktowanie jako projektu generującego dochód inwestycji w infrastrukturę, która do swojego funkcjonowania wymaga stałego zasilania ze środków publicznych pokrywającego różnicę między znacznymi kosztami jej funkcjonowania i nieznacznymi przychodami. W przypadku podmiotów zaliczanych do sektora finansów publicznych¹⁰, wszelkie oszczędności kosztów są konsumowane na zadania publiczne finansowane ze środków publicznych. Tym samym podmioty te z założenia będą miały prawo pominąć oszczędności kosztów w obliczeniach dochodu (arkusz Dochód), wskazując na ten fakt w punkcie M.2.4 Wniosku oraz w arkuszu Dochód.

W przypadku pozostałych podmiotów generujących oszczędności kosztów, w celu wykazania, iż nastąpi kompensacja, Wnioskodawca zobowiązany jest do przedstawienia szczegółowego mechanizmu ustalania wysokości otrzymywanej dotacji na działalność, zgodnie z którym korzyści wynikające z oszczędności kosztów operacyjnych będą równe obniżeniu kwoty dotacji dla danego podmiotu. W przeciwnym przypadku oszczędności, obok wskaźników efektywności finansowej, winny zostać ujęte także w obliczeniach zdyskontowanego dochodu.

!Plik Excel: prognozę kosztów operacyjnych należy przygotować w Arkuszu Obliczenia oraz Wyniki.

!E - wniosek: opis założeń jak i źródeł pochodzenia danych należy przedstawić w części „M” wniosku o dofinansowanie poprzez wskazanie np. numeru strony w dokumentacji technicznej.

administracja rządowa, jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, jednostki budżetowe, samorządowe zakłady budżetowe, SP ZOZ-y, uczelnie publiczne, PAN, państwowe i samorządowe instytucje kultury, inne państwowe lub samorządowe osoby prawne utworzone na podstawie odrębnych ustaw w celu wykonywania zadań publicznych, z wyłączeniem: przedsiębiorstw, jednostek badawczo-rozwojowych, banków i spółek prawa handlowego.

1.4.4 Wartość rezydualna

Wartość rezydualna to potencjał finansowy projektu ustalony jako bieżąca wartość netto przepływów pieniężnych w okresie wykraczającym poza przyjęty okres odniesienia.

Wartość rezydualna jest liczona dla projektów generujących dochód po ukończeniu dla okresu, od zakończenia przyjętego okresu odniesienia do zakończenia okresu życia ekonomicznego projektu jako suma niezdyskontowanych przepływów i winna być ujęta w ostatnim roku okresu odniesienia w obliczeniach wskaźników efektywności finansowej oraz wskaźnika luki w finansowaniu.

Wartość rezydualna nie wystąpi w przypadku, gdy prognozowane wpływy nie pokryją prognozowanych wydatków w okresie odniesienia lub w okresie ekonomicznej użyteczności (np. w przypadku projektów nie generujących dochodu po ukończeniu). Jej wartość będzie bliska zeru, jeśli okres odniesienia będzie zbliżony do okresu życia ekonomicznego danych aktywów trwałych.

!Plik Excel: obliczenia w zakresie wartości rezydualnej należy przeprowadzić w Arkuszu Obliczenia.

1.4.5 Kapitał obrotowy netto

Kapitał obrotowy netto (kapitał pracujący) to nadwyżka aktywów obrotowych nad zobowiązaniami krótkoterminowymi¹¹, która świadczy o płynności finansowej podmiotu.

Do aktywów obrotowych (majątku obrotowego) podmiotu zalicza się jego bieżące aktywa, tj. zasoby pieniężne w postaci gotówki i depozytów na rachunkach bankowych, lokaty w papierach wartościowych, zapasy oraz należności krótkoterminowe.

Z kolei zobowiązania krótkoterminowe to ogół zobowiązań z tytułu dostaw i usług, a także całość lub ta część pozostałych zobowiązań, które stają się wymagalne w ciągu 12 miesięcy.

Zgodnie z zapisami Rozporządzenia nr 2015/207 kwestia kapitału obrotowego netto dotyczy jego **zmiany jedynie w okresie realizacji projektu** i winna być ujęta w uzasadnionych **przypadkach**, gdy będzie miało to wpływ na zapewnienie trwałości finansowej.

Przygotowując projekcję należy mieć na uwadze, iż winna ona wynikać z założonego cyklu rotacji należności, zapasów i zobowiązań krótkoterminowych. Na podstawie przeprowadzonej kalkulacji dla kapitału obrotowego netto wylicza się **zmianę kapitału netto** rozumianą jako różnicę wartości kapitału pracującego liczoną rok do roku.

W przypadku gdy rola kapitału obrotowego jest znacząca i Wnioskodawca sporządził projekcję zmian w kapitale obrotowym to wyniki należy uwzględnić w wyliczeniach

---

¹¹ Kapitał obrotowy netto = aktywa obrotowe – zobowiązania krótkoterminowe (bieżące)

wskaźników efektywności finansowej oraz luki w finansowaniu jedynie w fazie realizacji projektu.

!Plik Excel: obliczenia w zakresie zmiany kapitału obrotowego netto można przeprowadzić w Arkuszu Obliczenia.

!E - wniosek: opis przyjętych założeń lub wskazanie, iż kapitał obrotowy netto nie jest istotny dla projektu należy przeprowadzić w części M wniosku o dofinansowanie.

1.5 ZASADY DOFINANSOWANIA PROJEKTU ZE ŚRODKÓW RPO WM

Analiza finansowa przeprowadzona dla projektów aplikujących o dofinansowanie ze środków UE stanowi m. in. podstawę do oszacowania właściwego poziomu dofinansowania projektu.

We wniosku aplikacyjnym w części F przewidziano 4 główne opcje finansowania:

- 1) Zryczałtowana stawka procentowa dochodów/Zmniejszona stopa dofinansowania,
- 2) Luka w finansowaniu,
- 3) Pomoc publiczna,
- 4) Dofinansowanie na zasadach ogólnych.

Opcje te są odzwierciedlaniem różnych zasad dofinansowania obowiązujących w procesie aplikowania o środki UE w latach 2014-2020, dla projektów:

- należących do kategorii generujących (opcje 1 i 2) lub nie generujących (opcja 4) dochodu,
- objętych pomocą publiczną (opcja 3).

Definicję projektów generujących dochód oraz zasady wyliczania dochodu określono w Rozporządzeniu nr 1303/2013 w art. 61 „Operacje generujące dochód po ukończeniu” oraz w Rozporządzeniu nr 480/2014 w Sekcji III „Metoda obliczania zdyskontowanego dochodu operacji generujących dochód”.

Zgodnie z art. 61 ust. 1 Rozporządzenia nr 1303/2013 „...*dochód oznacza wpływy środków pieniężnych z bezpośrednich wpłat dokonywanych przez użytkowników za towary lub usługi zapewniane przez daną operację, jak np. opłaty ponoszone bezpośrednio przez użytkowników za użytkowanie infrastruktury, sprzedaż lub dzierżawę gruntu lub budynków lub opłaty za usługi, pomniejszone o wszelkie koszty operacyjne i koszty odtworzenia wyposażenia krótkotrwałego poniesione w okresie odniesienia. Oszczędności kosztów działalności osiągnięte przez operację są traktowane jako dochody, chyba że są skompensowane równoważnym zmniejszeniem dotacji na działalność*”.

W związku z powyższą definicją, w celu sprawdzenia czy projekt należy do kategorii projektu generującego dochód, należy przeprowadzić obliczenia w okresie odniesienia z uwzględnieniem pozycji:

DOCHÓD = zdyskontowane:

- przychody operacyjne;
- koszty operacyjne, w tym również oszczędności kosztów;
- nakłady odtworzeniowe.

W przypadku projektów generujących oszczędności kosztów (np. projekty z zakresu odnawialnych źródeł energii, termomodernizacji), należy je potraktować jako generujące dochody w okresie eksploatacji, chyba, że nastąpi równoważne zmniejszenie dotacji na działalność o którym mowa w podrozdziale 1.4.3 Prognoza kosztów operacyjnych. Przy obliczaniu dochodu można pominąć tylko oszczędności kosztów operacyjnych do wysokości kwoty obniżenia dotacji.

Obowiązek ustalania dochodu po ukończeniu nie dotyczy m.in. projektów:	Opcje finansowania
- których całkowity koszt kwalifikowalny nie	Dofinansowanie na zasadach ogólnych

przekracza równowartości 1 mln euro	
<ul style="list-style-type: none"> – <u>objętych w całości zasadami pomocy publicznej, w których wsparcie stanowi:</u> <ul style="list-style-type: none"> a) pomoc de minimis, b) zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa dla MŚP, gdy stosuje się limit w zakresie dopuszczalnej intensywności lub kwoty pomocy państwa, c) zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa, gdy przeprowadzono indywidualną weryfikację potrzeb w zakresie finansowania zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi pomocy państwa 	Pomoc publiczna (kwestię spełnienia przesłanek z lit. a) b) i c) opisano szerzej w rozdziale 1.5.3).
<ul style="list-style-type: none"> – <u>w ramach działań, dla których poziom dofinansowania jest ustalany za pomocą zmniejszonej stopy dofinansowania, zgodnie z art. 61 ust. 5 Rozporządzenia nr 1303/2013,</u> 	<u>Opcja ta nie ma zastosowania w RPO WM 2014-2020</u>

W pozostałych projektach należy przeprowadzić kalkulację dochodu (plik Excel arkusz Dochód), gdzie

- w przypadku wyliczenia (generowania) dochodu, należy określić poziom dofinansowania w oparciu o opcję przewidzianą w SZOOP dla danego Działania (pkt 21 opisu¹²) tj.
  - ✓ najczęściej Wskaźnik luki w finansowaniu (art. 61 ust 3 lit b Rozporządzenia nr 1303/2013), lub
  - ✓ Zryczałtowane stawki procentowe dochodów (art. 61 ust 3 lit a Rozporządzenia nr 1303/2013),
- w przypadku generowania straty:
  - ✓ zasady ogólne finansowania.

W przypadku gdy nie ma możliwości obiektywnego określenia przychodu z wyprzedzeniem na podstawie powyższych metod, dochód wygenerowany w okresie trzech lat od zakończenia projektu lub do terminu na złożenie dokumentów dotyczących zamknięcia programu, w zależności od tego, który z terminów nastąpi wcześniej, pomniejsza wydatki kwalifikowalne Beneficjenta w wysokości proporcjonalnej do udziału wydatków kwalifikowalnych w kosztach całkowitych inwestycji i podlega zwrotowi. Należy jednak zaznaczyć, iż powyższa sytuacja może zaistnieć jedynie gdy nie istnieją wystarczające dane oraz doświadczenie wynikające z realizacji podobnych inwestycji, umożliwiające oszacowanie dwóch głównych czynników mających wpływ na wysokość przychodu generowanego przez projekt tzn. wielkości popytu na dobra lub usługi dostarczane przez projekt oraz stosowanych za ich udostępnienie cen/taryf. Główną przyczyną uniemożliwiającą określenia przychodu ex ante jest najczęściej innowacyjny charakter realizowanego projektu. Generalnie nie przewiduje się w RPO WM projektów dla których nie można oszacować przychodu z wyprzedzeniem.

¹² Tj. Pkt 21 „Warunki uwzględniania dochodu w projekcie”.

1.5.1 Zryczałtowane stawki procentowe dochodów/Zmniejszona stopa dofinansowania

Zgodnie z art. 61 ust. 3 pkt. a Rozporządzenia nr 1303/2013 jedną z metod szacowania dochodu jest Zryczałtowana stawka procentowa dochodów określona dla sektora, podsektora lub rodzaju operacji.

Zryczałtowana stawka procentowa dochodów (FR) to wskaźnik wyrażający stosunek zdyskontowanych dochodów do zdyskontowanych nakładów inwestycyjnych. W załączniku nr V b Rozporządzenia nr 1303/2013 zostały określone Zryczałtowane stawki procentowe dochodów dla wybranych sektorów/podsektorów generujących określony poziom dochodów.

Z kolei w art. 61 ust. 5 Rozporządzenia nr 1303/2013 zdefiniowano metodę **Zmniejszonej stopy dofinansowania**, w której przy wykorzystaniu Zryczałtowanych stawek procentowych dochodów IZ określa poziom dofinansowania dla całego priorytetu lub działania. Zmniejszenie o którym mowa powyżej nie może być mniejsze niż wartość obliczona przez pomnożenie maksymalnej unijnej stopy dofinansowania przez odpowiednią dla danego sektora Zryczałtowaną stawkę procentową dochodów.

W przypadku projektów inwestycyjnych w ramach Działania 1.1. RPO WM na lata 2014-2020 nie przewiduje się zastosowania Zryczałtowanych stawek procentowych dochodów oraz Zmniejszonej stopy dofinansowania.

1.5.2 Luka w finansowaniu

Metoda luki w finansowaniu stosowana jest do obliczenia poziomu dofinansowania dla projektów generujących dochód po ukończeniu, a które nie zostały objęte metodą zryczałtowanych stawek procentowych dochodu lub metodą zmniejszonej stopy dofinansowania.

Wskaźnik luki w finansowaniu obrazuje część zdyskontowanych nakładów inwestycyjnych na realizację projektu, która nie jest pokryta sumą zdyskontowanych dochodów z projektu. W celu ustalenia właściwego poziomu dofinansowania metodą luki w finansowaniu, należy postępować w następujący sposób:

Ustalenie dochodu na potrzeby obliczenia wskaźnika luki w finansowaniu (z uwzględnieniem zdyskontowanej wartości rezydualnej)

W celu wyliczenia wskaźnika luki w finansowaniu zdyskontowany dochód (tj. zdyskontowane przychody pomniejszone o zdyskontowane koszty operacyjne oraz nakłady odtworzeniowe) powiększa się o zdyskontowaną wartość rezydualną.

Określenie wskaźnika luki w finansowaniu (R):

$$R = (DIC - DNR) / DIC$$

gdzie:

DIC - suma zdyskontowanych nakładów inwestycyjnych na realizację projektu, bez rezerw na nieprzewidziane wydatki

DNR - suma zdyskontowanych dochodów wraz z wartością rezydualną

Określenie wskaźnika rzeczywistego poziomu dofinansowania ze środków UE

$$Wrz_F = R \times \text{Max CRpa}$$

gdzie:

Wrz_F - wskaźnik rzeczywistego poziomu dofinansowania ze środków UE

Max CRpa - maksymalna stopa współfinansowania UE określona w SzOOP RPO WM (pkt. 24¹³)

Określenie rzeczywistej kwoty dofinansowania dla projektu

$$\text{Dofinansowanie UE} = EC \times Wrz_F$$

gdzie:

EC - koszty kwalifikowane projektu wykazane we wniosku o dofinansowanie projektu

!Plik Excel: obliczenia w zakresie dochodu oraz Luki w finansowaniu należy przeprowadzić w Arkuszu Dochód.

W przypadku projektów dla których poziom dofinansowania został ustalony w oparciu o ww. metodę całość dochodów, które zostaną wygenerowane w trakcie wdrażania (realizacji) projektu, odejmuje się od kwalifikowalnych wydatków projektu, nie później niż we wniosku o płatność końcową. Dochód wygenerowany w trakcie wdrażania (incydentalny) jest wynikiem realizacji projektu i nie ma charakteru stałego (występuje incydentalnie) w odróżnieniu od dochodu operacyjnego projektu. Dochód w trakcie wdrażania rozumiany jest jako różnica pomiędzy przychodami (incydentalnymi) a kosztami ich uzyskania. Biorąc pod uwagę fakt, iż w większości przypadków koszty uzyskania przychodu (nakłady inwestycyjne) zostały już uwzględnione przy sporządzaniu analizy finansowej i tym samym przy ustalaniu poziomu dofinansowania, koszty kwalifikowane winny być pomniejszane wprost o przychody (incydentalne).

Dodatkowo w sytuacji gdy, nie wszystkie koszty inwestycji są kwalifikowalne, dochód winien być przyporządkowany pro rata do kwalifikowalnych i niekwalifikowalnych części kosztów inwestycji.

1.5.3 Zasady pomocy publicznej

Do kategorii projektów generujących dochód po ukończeniu (zgodnie z art. 61 ust. 8 Rozporządzenia nr 1303/2013) nie należą projekty objęte pomocą publiczną o ile stanowią:

- a) pomoc de minimis,
- b) zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa dla MŚP, gdy stosuje się limit w zakresie dopuszczalnej intensywności lub kwoty pomocy państwa,

¹³ W przypadku, gdy w SZOOP RP WM w punkcie 24 *Maksymalny % poziom dofinansowania UE wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu* pułap % nie został wskazany, należy przyjąć 85%.

c) zgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa, gdy przeprowadzono indywidualną weryfikację potrzeb w zakresie finansowania zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi pomocy państwa.

Ad. a) W przypadku projektów objętych pomocą *de minimis* poziom dofinansowania ustalany jest w oparciu o Rozporządzenie Komisji (UE) 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu UE do pomocy *de minimis*, z zastrzeżeniem, że kwota pomocy nie może przekroczyć maksymalnego poziomu dofinansowania określonego w punkcie 24 opisu poszczególnych Działań/Poddziałań SzOOP.

Ad. b) W przypadku projektów objętych pomocą publiczną realizowanych przez małych i średnich przedsiębiorców, poziom dofinansowania ustalany jest w oparciu o zasady (limity lub ograniczenia co do kwoty) wskazane w przepisach krajowych wydanych na podstawie Rozporządzenia nr 651/2014, z zastrzeżeniem, że kwota pomocy nie może przekroczyć maksymalnego poziomu dofinansowania określonego w punkcie 24 opisu poszczególnych Działań/Poddziałań SzOOP.

Ad. c) W przypadku projektów objętych pomocą publiczną realizowanych przez dużych przedsiębiorców wystąpi konieczność indywidualnej weryfikacji zapotrzebowania na finansowanie. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej takim mechanizmem indywidualnej weryfikacji potrzeb jest mechanizm pomniejszania kosztów kwalifikowalnych o zysk operacyjny, przewidziany w wybranych rodzajach pomocy publicznej. W pozostałych rodzajach pomocy - nie przewidujących tego mechanizmu - konieczne jest zweryfikowanie dochodowości projektu w oparciu o art. 61 Rozporządzenia nr 1303/2013 (projekty generujące dochód po ukończeniu).

W przypadku pomocy publicznej na infrastrukturę badawczą, o której mowa w art. 26 Rozporządzenia nr 651/2014, udzielanej dużemu przedsiębiorcy, istnieje konieczność zweryfikowania dochodowości projektu na podstawie artykułu 61 ust 8 lit. c Rozporządzenia 1303/2013.

W przypadku projektów objętych w części pomocą publiczną poziom dofinansowania powinien być ustalany:

- dla części objętej pomocą według regulacji prawnych właściwych dla pomocy publicznej,
- dla części projektu nie objętej pomocą publiczną według Zasad ogólnych lub metodą Luki w finansowaniu czy Zryczałtowanych stawek procentowych dochodów/Zmniejszonej stopy dofinansowania (jeśli dotyczy Działania).

W przypadku projektów z Działania 1.1 RPO WM poziom dofinansowania będzie ustalony osobno:

- dla części gospodarczej w oparciu o zasady i limity pomocy publicznej na infrastrukturę badawczą oraz dodatkowo - w przypadku dużych przedsiębiorców - przy uwzględnieniu wskaźnika luki w finansowaniu,
- dla części niegospodarczej w oparciu o zasady ogólne (w przypadku nie generowania dochodów) lub wskaźnika luki w finansowaniu (w przypadku generowania dochodów).

W tym celu w arkuszu Excel wyodrębniono dwie zakładki:

- 1) „Dochód A” – przeznaczony dla części gospodarczej, gdzie wyliczony dochód i maksymalny % dofinansowania wynikający ze wskaźnika luki w finansowaniu przyrównuje się do limitu % wynikającego z programu pomocy publicznej, przyjmując niższą wartość.
- 2) Dochód B – przeznaczony dla ustalenia poziomu dofinansowania dla części niegospodarczej.

1.5.4 Zasady ogólne

Zasady ogólne to opcja, w której poziom dofinansowania przyznawany jest w wysokości wynikającej z zapisów SzOOP RPO WM zgodnie ze wzorem:

$$\text{Dofinansowanie} = \text{EC} \times \text{MaxCRpa}$$

gdzie:

EC - koszty kwalifikowane projektu wykazane we wniosku o dofinansowanie projektu

Max CRpa - maksymalna stopa współfinansowania określona w SzOOP RPO WM (pkt. 25¹⁴)

Opcja *Zasady ogólne* ma zastosowanie dla projektów nieobjętych zasadami pomocy publicznej, w tym pomocy de minimis, które nie należą do kategorii projektów generujących dochód po ukończeniu.

W przypadku projektów dla których poziom dofinansowania został ustalony w oparciu o zasady ogólne istnieje konieczność analizy dochodu w trakcie wdrażania (art. 65 ust. 8 Rozporządzenia 1303/2013). Dochód wygenerowany w trakcie wdrażania jest wynikiem realizacji projektu w fazie inwestycyjnej i nie ma charakteru stałego (występuje incydentalnie) w odróżnieniu od dochodu operacyjnego projektu. Dochód w trakcie wdrażania rozumiany jest jako różnica pomiędzy przychodami (incydentalnymi) a kosztami ich uzyskania. Biorąc pod uwagę fakt, iż w większości przypadków koszty uzyskania przychodu zostały już uwzględnione w kosztach projektu i tym samym przy ustalaniu poziomu dofinansowania, koszty kwalifikowane winny być pomniejszane wprost o przychody (incydentalne).

Dodatkowo, w sytuacji gdy nie wszystkie koszty inwestycji są kwalifikowalne, dochód winien być przyporządkowany pro rata do kwalifikowalnych i niekwalifikowalnych części kosztów inwestycji.

Jednocześnie należy mieć na uwadze, iż zgodnie z zapisami art. 65 ust. 8 istnieje konieczność ponownej analizy dochodów wygenerowanych podczas wdrażania na moment końcowego wniosku o płatność. Dochody (przychody) nie wzięte wcześniej pod uwagę winny pomniejszyć koszty kwalifikowalne.

1.6 WSKAŹNIKI EFEKTYWNOŚCI FINANSOWEJ INWESTYCJI

W przypadku projektów z Działania 1.1 RPO WM służących zarówno do działalności gospodarczej jak i niegospodarczej, Wnioskodawcy zobligowani są do obliczenia wskaźników FNPV i FRR łącznie dla całego projektu oraz osobno dla części gospodarczej i niegospodarczej projektu - plik Excel, arkusz Wyniki Tabele III, IIIa, IIIb.

W celu potwierdzenia zasadności dofinansowania projektu ze środków UE należy obliczyć wskaźniki efektywności finansowej inwestycji.

¹⁴ W przypadku, gdy w SZOOP RP WM w punkcie 25 *Maksymalny % poziom dofinansowania całkowitego wydatków kwalifikowalnych na poziomie projektu (środki UE + ewentualne współfinansowanie z budżetu państwa lub innych źródeł przyznawane beneficjentowi przez właściwą instytucję)* pułap % nie został wskazany, należy przyjąć 85%.

Dla wszystkich projektów inwestycyjnych jest wymagane ustalenie wartości wskaźników efektywności finansowej inwestycji w postaci:

- finansowej bieżącej wartości netto inwestycji (FNPV/C),
- finansowej stopy zwrotu inwestycji (FRR/C).

Podstawą obliczenia wskaźników finansowej efektywności inwestycji są przepływy środków pieniężnych ustalone jako różnica pomiędzy wpływami i wydatkami projektu w kolejnych latach okresu odniesienia.

FNPV (Finansowa Zaktualizowana Wartość Netto) jest sumą zdyskontowanych strumieni pieniężnych netto. Wartość FNPV informuje, o ile dzisiejsza wartość korzyści finansowych netto przekracza zdyskontowaną wartość nakładów i późniejszych kosztów utrzymania projektu.

$$FNPV / C(S) = \sum_{t=0}^n a_t S_t^C = \frac{S_0^C}{(1+r)^0} + \frac{S_1^C}{(1+r)^1} + \dots + \frac{S_n^C}{(1+r)^n}$$

gdzie:

- S^C – salda przepływów pieniężnych generowanych przez projekt w poszczególnych latach przyjętego okresu odniesienia analizy,
- $t=0$ – początkowe lata okresu odniesienia do roku złożenia wniosku (i tym samym sporządzenia analizy), w których salda przepływów nie podlegają dyskontowaniu (współczynnik dyskonta $a=1$) Np. Jeśli pierwszy wydatek projektu poniesiono w roku 2015, a wniosek aplikacyjny złożono w roku 2016, wówczas lata $t=0$ to rok 2015 i 2016, $t=1$ to rok 2017, $t=2$ rok 2018 itd.
- a – finansowy współczynnik dyskontowy,
- n – okres odniesienia (liczba lat) pomniejszona o 1

$$a_t = \frac{1}{(1+r)^t}$$

r – przyjęta stopa dyskontowa

FRR (Finansowa Wewnętrzna Stopa Zwrotu) to stopa dyskontowa, przy której zrównuje się wartość teraźniejsza prognozowanych korzyści i wydatków projektu tzn. przy której zdyskontowana wartość korzyści netto jest równa zero.

$$FNPV / C(S) = \sum_{t=0}^n \frac{S_t^C}{(1 + FRR / C)^t} = 0$$

gdzie:

- S^C – salda przepływów pieniężnych generowanych przez projekt w poszczególnych latach przyjętego okresu odniesienia analizy,
- $t=0$ – początkowe lata okresu odniesienia do roku złożenia wniosku (i tym samym sporządzenia analizy), w których salda przepływów nie podlegają dyskontowaniu (współczynnik dyskonta $a=1$) np. Jeśli pierwszy wydatek projektu poniesiono w roku 2015, a wniosek aplikacyjny złożono w roku 2016, wówczas lata $t=0$ to rok 2015 i 2016, $t=1$ to rok 2017, $t=2$ rok 2018 itd.

Wskaźniki te obliczane są z perspektywy całego projektu (w fazie realizacji i eksploatacji), bez względu na źródła finansowania wydatków inwestycyjnych. Wskaźniki te obrazują zdolność wpływów z projektu do pokrycia wydatków w okresie odniesienia.

Do wyliczenia wskaźników efektywności finansowej z inwestycji stosuje się następujące kategorie strumieni pieniężnych:

- po stronie wpływów - przychody operacyjne w rozumieniu art. 61 ust.1 Rozporządzenia nr 1303/2013 oraz wartość rezydualną (dla projektów generujących dochód po ukończeniu),
- po stronie wydatków - nakłady inwestycyjne, nakłady odtworzeniowe, koszty operacyjne (bez amortyzacji) - zmianę kapitału obrotowego netto w fazie inwestycyjnej

Aby projekt mógł zostać dofinansowany bieżąca wartość netto z inwestycji co do zasady powinna być ujemna, a finansowa stopa zwrotu z inwestycji niższa od finansowej stopy dyskontowej przyjętej do analizy. Odstępstwo od tej zasady może wynikać ze specyfiki projektu, np. znacznego poziomu ryzyka związanego z wysokim poziomem innowacyjności lub też w niektórych spośród projektów objętych pomocą publiczną.

!Plik Excel: Obliczenia wskaźników należy przeprowadzić w Arkuszu Wyniki.

!E - wniosek: Interpretację wyników należy zaprezentować w części M wniosku.

1.7 TRWAŁOŚĆ FINANSOWA DLA SCENARIUSZA Z PROJEKTEM

Analiza trwałości finansowej ma na celu potwierdzenie, iż posiadane jak i prognozowane środki finansowe pozwolą na sfinansowanie kosztów realizacji i eksploatacji projektu a podjęte działania inwestycyjne oraz ich konsekwencje (koszty operacyjne, nakłady odtworzeniowe) nie wpłyną negatywnie na utrzymanie płynności finansowej podmiotu.

Jest ona dokonywana z perspektywy podmiotu (podmiotów) zaangażowanego w realizację jak i eksploatację projektu w całym okresie odniesienia.

- w fazie realizacji analizie będzie podlegać możliwość Wnioskodawcy i/lub Partnera (Partnerów) do zapewniania wkładu własnego i środków na prefinansowanie inwestycji na podstawie przedłożonych sprawozdań finansowych oraz innych dokumentów, a także wyliczonych wskaźników zadłużenia.
- w fazie eksploatacji analizie podlegać będą prognozy finansowe w okresie eksploatacji na podstawie m.in. sprawozdań finansowych, w szczególności Rachunku przepływów pieniężnych przygotowanego w korespondencji z Bilansem oraz Rachunkiem zysków i strat, a także wskaźnika ogólnego zadłużenia i wskaźnika pokrycia obsługi długu, a w przypadku jednostek samorządu terytorialnego na bazie sprawozdań Rb-NDS, sprawozdań z wykonania budżetu, wieloletniej prognozy finansowej oraz obliczeń indywidualnego wskaźnika zadłużenia (IWZ).

Prognozy finansowe nie są wymagane w przypadku projektów generujących **oszczędności kosztów operacyjnych** (bez kosztów amortyzacji) w każdym roku okresu odniesienia.

Prognozy finansowe są wymagane tylko wówczas, gdy w fazie operacyjnej wystąpi wzrost kosztów utrzymania i wydatków na odtworzenie, które nie zostaną pokryte przez oszczędności kosztów i ewentualne przychody (ujemna suma przepływów pieniężnych w okresie eksploatacji).

Jednak, w przypadku zaistnienia wątpliwości co do trwałości finansowej projektu/podmiotu w fazie operacyjnej, IZ zastrzega sobie prawo do poproszenia (w trybie uzupełnień) o przygotowanie prognoz finansowych lub przedłożenie dodatkowych wyjaśnień w tym zakresie.

1.7.1 Weryfikacja trwałości finansowej dla JST.

Nie dotyczy - w ramach działania 1.1 nie aplikują jednostki samorządu terytorialnego

1.7.2 Weryfikacja trwałości finansowej dla podmiotów innych niż JST.

W zakresie projektów **realizowanych i zarządzanych przez podmiot nie zaklasyfikowany jako JST, w tym m.in. przez przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, spółki komunalne i inne osoby prawne** - analiza trwałości finansowej sprowadza się do przygotowania prognozy sprawozdań finansowych Wnioskodawcy (Bilans, Rachunek zysków i strat, Rachunek przepływów pieniężnych) obejmującej **cały okres odniesienia**

Wzór tabel do weryfikacji trwałości finansowej dla podmiotów innych niż JST zawarto w pliku Excel – arkusz 7. Inne podmioty - Trwałość finansowa, **(Tabele od XII do XV)**. Prezentację danych należy przeprowadzić w podziale na dane historyczne (3 lata poprzedzające złożenie wniosku) oraz dane prognozowane (obejmujące okres odniesienia).

Dane historyczne należy wypełnić w oparciu o przedkładane zatwierdzone sprawozdania finansowe z 3 ostatnich lat.

Dane prognozowane powinny opierać się na danych historycznych oraz odzwierciedlać efekty finansowe realizacji projektu.

W sytuacji, gdy w realizację i eksploatację projektu zaangażowany będzie finansowo Partner (Partnerzy) sprawozdania finansowe należy przygotować oddzielnie dla każdego z podmiotów, zgodnie z właściwymi wymogami dla danego typu podmiotu.

Bilans, Rachunek zysków i strat oraz Rachunek przepływów pieniężnych dla podmiotu/podmiotów wskazanych w podrozdziale 1.7.2. należy sporządzić zgodnie z wymogami ustawy o rachunkowości oraz Krajowych Standardów Rachunkowości i/lub Międzynarodowych Standardów Rachunkowości.

Rachunek przepływów pieniężnych należy przygotować metodą pośrednią. Punktem wyjścia do sporządzenia projekcji winna być pozycja Zysk/strata netto z Rachunku zysków i strat (sporządzonego metodą porównawczą). Dane finansowe należy ująć w podziale na działalność operacyjną, inwestycyjną i finansową, przy założeniu, iż:

- **działalność operacyjna** odnosi się do podstawowego rodzaju działalności jednostki oraz innych działalności nie zaliczanych do działalności inwestycyjnej oraz finansowej. W związku z czym z pozycji Zysk/strata netto za pomocą korekt należy wyodrębnić wszystkie pozycje, które nie odnoszą się do działalności operacyjnej. Ponadto, pozycję Zysk/strata netto należy skorygować o wartości niepieniężne np. amortyzację (korekta o pozycje amortyzacji będzie uwzględniana jedynie dla podmiotów dokonujących odpisów amortyzacyjnych). Szczególną uwagę zwraca się na korektę pn. Zmiana stanu rozliczeń międzyokresowych, w której ze znakiem (-) należy ująć tzw. „rozliczenie dotacji” ustalone jako procentowy udział środków UE w rocznych odpisach amortyzacyjnych majątku zakupionego w ramach projektu. Majątek współfinansowany ze środków unijnych, nie został/nie zostanie w całości pokryty ze środków Wnioskodawcy, dlatego też koszt amortyzacji liczony od całkowitych wydatków inwestycyjnych należy skorygować do wysokości rzeczywistego jego finansowego udziału. Korekta pn. Zmiana stanu rozliczeń

międzyokresowych winna być ustalona w korespondencji z pozycją Pozostałe przychody operacyjne w Rachunku zysków i strat.

- **działalność inwestycyjna** odnosi się do nabywania lub zbywania składników aktywów trwałych i krótkoterminowych aktywów finansowych oraz wszystkich pieniężnych kosztów i korzyści związanych z ww. czynnościami. W tej części sprawozdania należy uwzględnić po stronie Wydatków m. in. nakłady inwestycyjne oraz nakłady odtworzeniowe podmiotów zaangażowanych w realizację jak i eksploatację projektu. Po stronie Wpływów należy uwzględnić m. in. środki ze sprzedaży wartości niematerialnych i prawnych.
- **działalność finansowa** odnosi się do pozyskiwania lub utraty źródeł finansowania oraz wszystkich pieniężnych kosztów i korzyści związanych z ww. czynnościami. W tej części sprawozdania należy uwzględnić wszystkie wpływy i wydatki związane z finansowaniem projektu. Mogą to być np. środki własne Wnioskodawcy, Operatora czy też środki pochodzące z obcych źródeł np. kredytów, pożyczek czy leasingu finansowego pod warunkiem, iż nie zostały one uwzględnione w działalności operacyjnej zgodnie z przyjętą polityką rachunkowości.

Przygotowując Rachunek przepływów pieniężnych należy mieć na uwadze, iż powyższe zapisy mają charakter ogólny i uwzględniają sytuację w całym okresie odniesienia (gdy sprawozdania są sporządzane przez jeden podmiot, który realizuje i eksploatuje majątek). W przypadku gdy koszty eksploatacji ponosi inny podmiot niż Wnioskodawca ww. sprawozdanie należy przygotować z uwzględnieniem wyłącznie Wpływów i Wydatków podmiotu eksploatującego (np. nie należy uwzględniać nakładów inwestycyjnych, które ponosi Wnioskodawca, a nie podmiot eksploatujący (zarządzający)). Ponadto należy mieć na uwadze, iż planowane Wydatki i Wpływy winny być czasowo zharmonizowane, tak aby płynność finansowa została utrzymana. Z technicznego punktu widzenia potwierdzeniem utrzymania płynności będą dodatnie przepływy w pozycji F. Środki pieniężne na koniec okresu.

Oprócz opracowania ww. sprawozdań Wnioskodawca jest zobligowany do ustalenia Wskaźnika ogólnego zadłużenia w okresie eksploatacji w sytuacji gdy koszty operacyjne przewyższają przychody operacyjne. Ponadto, w sytuacji, gdy w celu realizacji projektu (zapewnienie wkładu własnego i/lub środków na prefinansowanie) lub w celu utrzymania efektów projektu konieczne jest zaciągnięcie kredytu/pożyczki w przyszłości, Wnioskodawca jest zobligowany do obliczenia Wskaźnika pokrycia obsługi długu w **okresie spłaty**. Wymóg ten nie dotyczy podmiotów, które na moment złożenia wniosku o dofinansowanie zaciągnęły już kredyt/pożyczkę na realizację projektu.

* Wskaźnik ogólnego zadłużenia określa w jakim stopniu podmiot prywatny finansowany jest przez kapitał obcy, a w jakim przez kapitał własny. Wskaźnik winien kształtować się na poziomie 0,57 – 0,67. Niższa wartość wskaźnika może świadczyć o nieracjonalnym zarządzaniu źródłami finansowania, z kolei wyższa jego wartość, wskazuje na wyższe ryzyko dla kredytodawcy (w podmiotach charakteryzujących się wyjątkowo złą sytuacją finansową, wskaźnik ten osiąga wartość większą od 1).

W celu wyliczenia Wskaźnika ogólnego zadłużenia należy posłużyć się wzorem:

$$\text{Wskaźnik ogólnego zadłużenia} = \frac{\text{Zobowiązania ogółem}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$$

gdzie:

Zobowiązania ogółem = zobowiązania + rezerwy na zobowiązania

Wskaźnik ogólnego zadłużenia należy wyliczyć:

- dla wszystkich lat okresu eksploatacji projektu,
- na podstawie danych historycznych i/lub prognozowanych danych z uwzględnieniem efektów realizacji projektu.

* Wskaźnik pokrycia obsługi długu określa w jakim stopniu wypracowany przez podmiot prywatny zysk pokrywa obsługę zobowiązań. Wielkość tego wskaźnika powinna być zawsze większa niż 1 (za optymalną wielkość tego wskaźnika przyjmuje się wskaźnik na poziomie 1,3 - 2,5).

W celu wyliczenia Wskaźnika pokrycia obsługi długu należy posłużyć się wzorem:

$$\text{Wskaźnik pokrycia obsługi długu} = \frac{\text{Zysk netto} + \text{amortyzacja}}{\text{Raty kapitałowe} + \text{odsetki}}$$

Wskaźnik pokrycia obsługi długu należy wyliczyć:

- dla projektów, w których planuje się zaciągnąć pożyczkę lub kredyt w celu zapewnienia wkładu własnego lub środków na prefinansowanie i/lub na utrzymanie,
- dla wszystkich lat okresu eksploatacji projektu, w których wystąpi obowiązek spłaty długu,
- na podstawie prognozowanych danych z uwzględnieniem finansowych efektów realizacji projektu.

Analiza trwałości finansowej dla wszystkich kategorii podmiotów winna być dokonana w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem wszystkich wymaganych elementów). Uzupełnienie danych finansowych winny stanowić wymagane załączniki, jak i opisy w odpowiednich częściach e-wniosku. W przypadku wątpliwości w zakresie możliwości finansowych, Wnioskodawca/Partner może zostać poproszony o przedstawienie dodatkowych dokumentów (np. wyciągu z rachunku bankowego, umowy/promesy kredytowej) w celu potwierdzenia stanu faktycznego.

!Plik Excel: weryfikację trwałości finansowej należy przeprowadzić dla jednostek samorządu terytorialnego w arkuszu 6. JST-Trwałość finansowa, dla pozostałych podmiotów w arkuszu 7. Inne podmioty -Trwałość finansowa

!E - wniosek: opis potwierdzający posiadanie środków na pokrycie wydatków inwestycyjnych projektu i/lub opis możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania jak i potwierdzenie możliwości pokrycia kosztów operacyjnych należy przeprowadzić odpowiednio w części I oraz L.5 wniosku o dofinansowanie.

2 ANALIZA EKONOMICZNA

Analiza ekonomiczna umożliwia ocenę oczekiwanego wpływu projektu na obszar społeczno-gospodarczy, na który będzie oddziaływać w okresie realizacji i eksploatacji. Jest ona przygotowywana z perspektywy interesów całego społeczeństwa, a nie tylko Wnioskodawcy, Partnera/Partnerów, Operatora/Operatorów. Analiza ekonomiczna odnosi się do kosztów i korzyści, które nie mają charakteru przepływów pieniężnych (np. wpływu na jakość życia, sytuację gospodarczą czy stan środowiska naturalnego).

Analiza ekonomiczna zyskuje na znaczeniu w przypadku projektów nieefektywnych finansowo, dla których stanowi uzasadnienie do podjęcia decyzji o realizacji. W przypadku projektów efektywnych finansowo, pozytywny wpływ projektu na otoczenie społeczno-gospodarcze stanowi uzasadnienie dla przyznania dofinansowania ze środków UE.

Analiza ekonomiczna przybiera formę analizy wielokryterialnej oraz analizy efektywności kosztowej, które są obligatoryjne dla wszystkich projektów inwestycyjnych.

Analiza ekonomiczna winna odnosić się do wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację i eksploatację projektu.

2.1 ANALIZA WIELOKRYTERIALNA

Zastosowanie metody wielokryterialnej ma na celu ilościową ocenę ekonomicznych oraz społecznych korzyści i kosztów, jakie generuje projekt dla otoczenia, a które nie zostały uwzględnione w ramach analizy finansowej. Polega na szczegółowym opisie efektów zewnętrznych projektu (kosztów i korzyści społecznych) z przeliczeniem na wartości pieniężne lub, gdy nie jest to możliwe, z kwantyfikacją poszczególnych wielkości.

Określając efekty zewnętrzne projektu można uwzględnić główne rodzaje korzyści gospodarczych dla poszczególnych sektorów zawarte w Załączniku nr III do Rozporządzenia nr 2015/207.

!E – wniosek: analizę wielokryterialną należy przeprowadzić w części „N.1” wniosku o dofinansowanie.

2.2 ANALIZA EFEKTYWNOŚCI KOSZTOWEJ

Analiza efektywności kosztowej jest metodą analizy efektywności projektów, która opiera się na wyliczeniu jednostkowego kosztu osiągnięcia korzyści projektu, które nie są wyrażone w wartościach pieniężnych. Analiza winna wykazać, iż wielkość zakładanych kosztów (nakładów inwestycyjnych, odtworzeniowych i kosztów operacyjnych) jest adekwatna do skali osiąganych efektów, a tym samym, że działania zaplanowane w projekcie stanowią racjonalny i nieprzeszacowany sposób uzyskania określonych efektów społecznych.

W analizie uwzględnione są koszty i korzyści poniesione/osiągnięte w okresie od początku realizacji projektu do 5 lat¹⁵ po zakończeniu realizacji projektu (okres trwałości). W ramach

¹⁵ w zakresie projektów z sektora MŚP będą to 3 lata.

korzyści należy uwzględnić zaplanowane we wniosku o dofinansowanie wartości wskaźników produktu i/lub rezultatu.

W instrukcji wypełniania wniosku aplikacyjnego w części pn. „Wymogi specyficzne dla konkursu” podano wskaźniki produktu/rezultatu dla których wymagane jest wyliczenie kosztu jednostkowego.

W celu wyliczenia jednostkowego kosztu osiągnięcia korzyści projektu należy posłużyć się wzorem:

$$K_j = \frac{NIn + Kon}{Wsk}$$

gdzie:

K_j- jednostkowy koszt osiągnięcia korzyści projektu,

NIn – suma nakładów inwestycyjnych projektu,

Kon – suma kosztów operacyjnych projektu (bez amortyzacji), w tym suma oszczędności kosztów (ze znakiem ujemnym), powiększona o sumę ewentualnych nakładów odtworzeniowych poniesionych w okresie „n”,

Wsk – wartość skwantyfikowanych korzyści, tj. wartość docelowa wskaźnika produktu/rezultatu zaplanowana do osiągnięcia w okresie n,

n – okres czasu obejmujący realizację projektu i 5 lat po zakończeniu realizacji projektu.

!Plik Excel: obliczenia wskaźników efektywności kosztowej należy przygotować w Arkuszu Analizy specyficzne.

!E – wniosek: interpretację wyników należy przeprowadzić w części N.2 wniosku o dofinansowanie odnosząc się do specyfiki danego projektu, w tym zastosowanych rozwiązań technologicznych.

3 ANALIZA JAKOŚCIOWA RYZYKA

Analiza ryzyka ma na celu identyfikację istniejących oraz potencjalnych zagrożeń, a następnie określenie prawdopodobieństwa ich wystąpienia i jego wpływu na inwestycję.

Analiza jakościowa ryzyka powinna mieć formę opisu prezentującego najważniejsze obszary niepewności (ryzyk) związanego z wykonaniem oraz użytkowaniem projektu. Jest ona wymagana dla wszystkich projektów inwestycyjnych (w tym projektów realizowanych przez MŚP), dla których określone ryzyka mogą być wynikiem wystąpienia następujących czynników:

- ✓ technicznych – wymagania techniczne, jakość, podatność na awarie, innowacyjność;
- ✓ finansowych – realność wycen (kosztorysów czy analizie popytu), zmiany w poziomie nakładów inwestycyjnych, płynność finansowa;
- ✓ prawnych – przepisy szczegółowe (prawo budowlane, zamówień publicznych, środowiskowe, finansowe), procedury;
- ✓ organizacyjnych – struktura organizacyjna, współpraca z Partnerem/Partnerami projektu;
- ✓ społecznych – sprzeciw społeczny wobec realizacji inwestycji.

Określając ryzyka projektu można uwzględnić główne rodzaje ryzyk dla poszczególnych sektorów zawarte w Załączniku nr III do Rozporządzenia nr 2015/207.

!E - wniosek: analizę jakościową ryzyka należy przeprowadzić w części „O.1” wniosku o dofinansowanie.

4 SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

1. Załącznik nr 1 do Szczegółowych wymogów - dla projektów inwestycyjnych realizowanych w ramach RPO WM na lata 2014-2020